

Juridisk Publikation

STOCKHOLM - UPPSALA - LUND - GÖTEBORG

ELICA GHAVIDEL ROSTAMI

Kvinnors asylskäl – betydelsen av manligt nätverk

Särtryck ur häfte 1/2016

KVINNORS ASYLSKÄL – BETYDELSEN AV MANLIGT NÄTVERK

Av Elica Ghavidel Rostami¹

I länder där kvinnor är rättsligt underordnade män är kvinnors överlevnad många gånger beroende av att de har tillgång till ett manligt nätverk. Ett sådant garanterar dock inte att en kvinna får tillgång till erforderligt skydd undan förföljelse. I denna debattartikel behandlas ett antal svenska beslut och domar där hänvisning gjorts till sökandens manliga nätverk. Trots att det av den för de undersökta besluten och domarna relevanta landinformationen går att utläsa, att det inte finns något generellt godtagbart myndighetsskydd för kvinnorna i de undersökta fallen, anser Migrationsverket att internflykt är möjlig om kvinnan har tillgång till ett manligt nätverk. Att klassificera manligt nätverk som ett adekvat skydd undan förföljelse strider mot såväl den internationella flyktingrätten som nationell lagstiftning. I det följande kommer manligt nätverk som bedömningsgrund för kvinnors asylskäl att problematiseras.

I. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

I.1 FLYKTINGDEFINITIONEN

Flyktingkonventionen stadgar de rättigheter och förmåner som varje konventionsstat är skyldig att tillförsäkra flyktingar som befinner sig inom statens territorium. Artikel 1 A i flyktingkonventionen definierar flykting som:

En person som flytt sitt land med anledning av en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, som befinner sig utanför det land, vari han är medborgare och som på grund av tidigare nämnda fruktan inte kan eller vill återvända till det landet.

Även om förföljelsegrunden kön inte är explicit angiven i flyktingdefinitionen, är det allmänt accepterat att könstillhörighet kan påverka vilken typ av förföljelse en person kan utsättas för. Könstillhörighet anses grunda tillhörighet till en viss samhällsgrupp och konventionens definition av flykting omfattar därför könsrelaterad förföljelse.²

¹ Debattartikeln baseras på författarens examensuppsats med titeln *Kvinnors asylskäl – Betydelsen av manligt nätverk*, Juridiska institutionen vid Stockholms universitet. Tillgänglig via: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:854319/FULLTEXT01.pdf>.

² Se bl.a. Cambridge University Press, *Summary Conclusions: Gender-Related Persecution*, 2003,

I 5 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716) regleras rätten till uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov. Det stadgas där att flyktingar, alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande personer har rätt till uppehållstillstånd.³ Flyktingbegreppet definieras i 4 kap. 1 § utlänningslagen som:

En utlänning som befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp och som inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd. [...] Vid bedömningen av om skydd erbjuds beaktas endast skydd som ges av staten eller av parter eller organisationer som kontrollerar hela eller en betydande del av statens territorium.⁴

nr. 1, 3 och 5 samt UNHCR, Guidelines on International Protection No. 1: *Gender-Related Persecution Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 2002, p. II.A.6. Det är många gånger problematiskt att bedöma om grunden för förföljelse ligger i den sökandes könstillhörighet eller i något annat förhållande. När formerna för förföljelse ter sig olika beroende på om den förföljde personen är en man eller kvinna, bedöms förföljelsen vara *könsspecifik*. Om personens könstillhörighet däremot är orsaken till att personen förföljs, handlar det om *könsrelaterad förföljelse*. Fruktan för förföljelse på grund av tillhörighet till viss samhällsgrupp kan sammanfalla med fruktan för förföljelse på andra grunder, exempelvis ras, religion eller nationalitet, se UNHCR:s handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning: enligt 1951 års konvention och 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning (UNHCR:s handbok, 1996), svensk översättning från 1996, Stockholm, p. 77.

3 Denna rätt kan emellertid vägras under vissa omständigheter. Bestämmelserna om utslutande från flyktingskap finns i 4 kap. 2 b–c §§ utlänningslagen och motsvarar artikel I F i flyktingkonventionen. Av FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (tortyrkonventionen) framgår dock att ingen asylsökande får återsändas till ett land där han eller hon riskerar att utsättas för tortyr. Skyddet som regleras i artikel 3 i tortyrkonventionen utgör, till skillnad från förbudet i flyktingkonventionen, ett absolut förbud mot återsändande av en person till ett land när det finns välgrundade skäl att tro att personen riskerar att utsättas för tortyr. Regeringen har föreslagit en tidsbegränsad lag som begränsar möjligheten att beviljas uppehållstillstånd i Sverige, vari det bl.a. föreslagits att övriga skyddsbehövande inte kommer att beviljas uppehållstillstånd. Lagen föreslås gälla i tre år. Se Regeringens utkast till lagrådsremiss, *Begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/contentassets/6c532e0c5ef2406b9097ba9d93e43ce1/utkast-till-lagratsremiss-om-begransningar-av-mojligheten-att-fa-uppehallstillstand-i-sverige.pdf>.

4 Bestämmelsen gäller även för en statslös utlänning som befinner sig utanför det land där han eller hon tidigare har haft sin vanliga vistelseort, se 4 kap. 1 § tredje stycket utlänningslagen.

Könsrelaterad förföljelse innebär att åtminstone delar av orsaken till att förföljelsen riktar sig mot personen i fråga står att finna i personens köns-tillhörighet.⁵ Motiven till utlänningslagen framhåller att bedömningen av asylskäl som innefattar förföljelse på grund av kön förutsätter noggranna utredningar och goda kunskaper hos utredare och beslutsfattare om rådande förhållanden i den sökandes hemland. Särskilt betonas vikten av goda kunskaper gällande synen på könsroller i sökandens hemland och de problemområden som är förknippade med förföljelse på grund av kön.⁶ I svensk praxis har förföljelse inom den privata sfären ansetts kunna utgöra grund för flyktingskap om den som blir förföljd vägras myndighetsskydd i hemlandet som en följd av politiska, sociala eller kulturella strukturer.⁷

1.2 BRISTANDE MYNDIGHETSSKYDD I HEMLANDET

Syftet med den internationella flyktingrätten är inte att ersätta staters ansvar gentemot sina medborgare eller de statslösa personer som vistas inom dess territorium. En person är därför inte att betrakta som flykting om hemlandets skydd är godtagbart och tillgängligt, och sökanden inte hyser välgrundad fruktan inför att begagna sig av skyddet.⁸ En asylsökande person är exempelvis inte berättigad till uppehållstillstånd i asyllandet om det finns en plats i hemlandet där sökanden inte har en välgrundad fruktan för förföljelse och personen rimligen kan uppehålla sig där.⁹ Om den fruktade förföljelsen utförs av en statlig aktör, bedöms det i regel inte finnas något internflyktalternativ för sökanden.¹⁰ Om förföljelsen däremot utförs av en icke-statlig aktör ska det avgöras om sökanden har möjlighet att få skydd i en annan del av hemlandet.¹¹

Med skydd menas statligt myndighetsskydd eller skydd av parter eller organisationer som kontrollerar landet eller en betydande del av dess territorium.¹² För att ett internt flyktalternativ ska anses föreligga krävs att den enskilde, på den utpekade platsen i landet, har tillgång till effektivt skydd mot förföljelse

5 Prop. 2005/06:6 s. 23.

6 A.prop., s. 29.

7 Se MIG 2008:39.

8 UNHCR:s handbok, 1996, p. 100.

9 A.a., p. 90–91.

10 UNHCR, Guidelines on International Protection No. 4: *Internal Flight or Relocation Alternative Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 2003, p. 15.

11 Se prop. 2005/06:6 s. 28. Se även MIG 2013:2 där Migrationsöverdomstolen fastställer att prövningen av sökandens skyddsbehov inkluderar en prövning av om sökanden kan få skydd i någon annan del av hemlandet.

12 Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående vad som utgör ett godtagbart myndighets-skydd SR 01/2015*, Lifos dokumentnummer 33917, 2015, s. 2.

och att det är rimligt att hon begagnar sig av skyddet.¹³ Enligt motiven till utlänningslagen ska samhällsstrukturer i hemlandet särskilt beaktas.¹⁴ Internflyktalternativet ska bedömas först efter att sökandens välgrundade fruktan för förföljelse har konstaterats, för att besvara frågan om myndigheterna i sökandens hemland kan erbjuda skydd på någon annan plats i landet. I den rättsvetenskapliga litteraturen har stark kritik riktats mot beslutsfattare som väver in bedömningen av internflykt som en del av den ursprungliga utredningen och bedömningen av om det finns en välgrundad fruktan för förföljelse.¹⁵

2. SÖKANDENS TILLGÅNG TILL MANLIGT NÄTVERK

2.1 BETYDELSEN AV MANLIGT NÄTVERK VID BEDÖMNINGEN AV KVINNORS ASYLSKÅL

Det bör inledningsvis understrykas att det varken internationellt eller nationellt finns några regler eller kriterier för när manligt nätverk är av betydelse för asylsökanden.¹⁶ En sökning av samtliga domar från migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen med angivna nyckelord *kvinnan utan manligt nätverk* gav trots detta över 300 träffar.¹⁷ En likadan sökning i Lifos¹⁸ gav sex avgöranden från Migrationsöverdomstolen, ett avgörande från migrationsdomstolen samt tre exempelbeslut och två rättsliga ställningstaganden utfärdade av Migrationsverket. Nedan redovisas, i syfte att exemplifiera betydelsen av manligt nätverk, sex beslut från Migrationsverket och fem domar från migrationsdomstolarna där det hänvisats till sökandens manliga nätverk.¹⁹

13 Se MIG 2009:4.

14 Prop. 2005/2006:6 s. 28.

15 University of Michigan Law School, *International Refugee Law: The Michigan Guidelines on the Internal Protection Alternative*, 1999, p. 12. Även UNHCR har konstaterat att ett sådant tillvägagångssätt väcker en betydande risk för att internationellt skydd nekas efter en ytlig behandling och bristfällig utredning av relevanta förhållanden och utan tillräcklig hänsyn till sökandens individuella omständigheter; se UNHCR, *Asylum in the European Union: A Study of the Implementation of the Qualification Directive*, 2007, p. 58.

16 Manligt nätverk berörs varken i den flyktingrättsliga doktrinen eller i svenska förarbeten till utlänningslagen. Information om manligt nätverk och dess betydelse går att finna i rättsliga ställningstaganden utfärdade av Migrationsverket samt landinformation utfärdad av internationella NGO:s och UNHCR.

17 Sökning gjord den 17 februari 2015 via databasen ”JP Rättsfallsnet”.

18 Migrationsverkets databas, Lifos; www.lifos.migrationsverket.se.

19 Se artikelförfattarens examensuppsats med titeln *Kvinnors asylskäl – Betydelsen av manligt nätverk* för ingående redogörelser för och analyser av samtliga beslut och domar som ingått i undersökningen. Samtliga avidentifierade beslut finns tillgängliga som bilaga till uppsatsen. Analysen eftersträvar att exemplifiera hur bedömningar av kvinnors asylskäl sker vid Migrationsverket och migrationsdomstolarna i beslut och domar där det har hänvisats till manligt nätverk.

I ett av de studerade besluten ansåg Migrationsverket att avsaknaden av manligt nätverk ensamt inte gav upphov till skyddsbehov, men att kvinnans situation utan manligt nätverk var svår nog att utgöra en synnerligen ömmande omständighet som, tillsammans med kvinnans psykiska sjukdom, grundade rätt till uppehållstillstånd.²⁰

I ett annat beslut ansågs internflykt inte vara ett tillgängligt alternativ för sökanden då hon saknade manligt nätverk.²¹ Migrationsverket bedömde att kvinnan var i avsaknad av relevant manligt nätverk och att kvinnan hade gjort sannolikt att hennes fruktan för sitt liv vid återvändande till hemlandet var välgrundad. Beträffande kvinnors situation i Afghanistan framhöll Migrationsverket följande:

Det är Migrationsverkets bedömning att kvinnor generellt inte riskerar förföljelse i Afghanistan. Dock är de en särskilt utsatt grupp, i synnerhet om hon inte har tillgång till något manligt nätverk, som ska tillhöra kärnfamiljen. [...] Kvinnor är i Afghanistan begränsade i den bemärkelsen att de har svårt att resa utan manlig eskort och inrikesministeriet är bekymrat över kvinnors tillgång till juridisk rättvisa.

Efter att välgrundad fruktan för förföljelse har konstaterats, bör det vara betydelselöst för relevansbedömningen av internflykt om kvinnan har manligt nätverk någon annanstans i landet. Det som dock är relevant för bedömningen är tillgången till *myndighetsskydd* på andra platser än hemregionen. Enligt Migrationsverkets rättsliga ställningstagande angående säkerhetsläget i Afghanistan har kvinnor i landet svårt att få hjälp att föra sin talan när de utsatts för brott. Det anges även att det afghanska rättsväsendet generellt sett inte anses uppfylla de grundläggande kraven för myndighetsskydd.²² Det manliga nätverkets eventuella existens borde därför ha saknat betydelse för bedömningen.

I ett tredje beslut påverkade tillgången till manligt nätverk Migrationsverkets skyddsbedömning på så sätt att verket hänvisade till att kvinnan

20 Migrationsverkets beslut, beteckningsnummer I2380237.

21 Migrationsverkets beslut från den 17 december 2014. Beslutet har avidentifierats och beteckningsnumret framgår inte, men beslutet finns bifogat som en bilaga till artikelförfattarens uppsats med titeln *Kvinnors asylskäl – Betydelsen av manligt nätverk*.

22 Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående säkerhetsläget i Afghanistan RCI 08/2014*, Lifos dokumentnummer 34909, s. 9.

saknade sådant och att hon därför riskerade att utsättas för förföljelse.²³ Beträffande avsaknad av manligt nätverk fann Migrationsverket följande:

Migrationsverket bedömer att du som ensam kvinna utan manligt nätverk i Afghanistan vid ett återvändande till landet riskerar att utsättas för förföljelse. Då förföljelsen är kopplad till den rådande könsmaktstrukturen i Afghanistan finner Migrationsverket, vid en framåtsyftande bedömning, att din fruktan för förföljelse på grund av kön är välgrundad.

De återopade omständigheterna som hade föranlett flykten hade enligt sökandens egen uppgift inte skett på grund av att hon var en ensam kvinna som saknade manligt nätverk, utan för att hon hade vägrat gifta bort sin dotter till en kommandant. Kvinnan var gift och det var inte förrän efter flykten som hon förlorade kontakten med sin make. Ändå var det den framtida risken för förföljelse på grund av att hon var *ensam* kvinna som saknade manligt nätverk som, utifrån hur beslutet är formulerat, låg till grund för kvinnans skyddsbehov, varför hon beviljades uppehållstillstånd som flykting.

I ett fjärde beslut ansåg Migrationsverket att kvinnan hade manligt nätverk utan att ange vem eller vilka som utgjorde nätverket, trots att sökanden hade återopat att hon saknade ett sådant.²⁴ Vid bedömningen av kvinnans asylberättelse ansåg verket att hon hade lämnat motstridiga uppgifter avseende väsentliga delar av händelseförloppet, vilket föranledde att hennes trovärdighet ifrågasattes och resulterade i att hon inte ansågs skyddsbehövande. Beträffande kvinnors situation i det somaliska samhället anförde Migrationsverket följande:

Trots att kvinnor har rättigheter krävs det resurser för att en kvinna ska kunna åtnjuta dem. Inom klansystemet och sedvane-rätten [...], saknar kvinnor möjlighet att föra sin egen talan. Det är i stället en manlig släkting, oftast fadern eller maken, som för kvinnans talan. För att kvinnor [...] ska kunna få tillgång till klanskydd finns det ett behov av ett manligt nätverk som befinner sig på samma geografiska plats som dem.

²³ Migrationsverkets beslut från den 31 januari 2014. Beslutet har avidentifierats och beteckningsnumret framgår inte, men beslutet finns bifogat som en bilaga till artikel-författarens uppsats med titeln *Kvinnors asylskäl – Betydelsen av manligt nätverk*.

²⁴ Migrationsverkets beslut från den 17 oktober 2014. Beslutet har avidentifierats och beteckningsnumret framgår inte, men beslutet finns bifogat som en bilaga till artikel-författarens uppsats med titeln *Kvinnors asylskäl – Betydelsen av manligt nätverk*.

I ett femte beslut avtog Migrationsverket en kristen irakisk kvinnas ansökan om asyl då hon inte bedömdes ha gjort sannolikt att hon löpte en individuell risk att utsättas för förföljelse i Irak.²⁵ Kvinnan hade åberopat att hon innan flykten till Sverige hade utsatts för en våldtäkt av maskerade män som hade hotat kvinnan och hennes familj att konvertera till islam. Migrationsverket framhöll att det inte fanns några skäl att ifrågasätta att den anförda våldtäkten hade ägt rum, men att omständigheten inte var tillräcklig för att skyddsbehov skulle anses föreligga. Migrationsverket framhöll att kvinnor ur minoritetsgrupper är de mest utsatta i det irakiska samhället, med risk att utsättas för våld och diskriminering från väpnade grupper, medlemmar ur rättssystemet, sina familjer och samhället i övrigt. Beträffande vad kvinnan åberopat om avsaknad av manligt nätverk anförde domstolen följande:

Migrationsverket konstaterar att enkom ett uttalande från en sökande om att ett manligt nätverk saknas inte är tillräckligt för att sökanden ska anses ha gjort sannolikt att hon är i avsaknad av sådant nätverk. [...] Du har [...] uppgett att din ena bror är död och att din andra bror är bosatt i USA. Du har inga farbröder eller morbröder kvar i livet. [...] Du har inte ingett någon dokumentation till stöd för detta. Migrationsverket finner mot bakgrund av ovan nämnda omständigheter att du inte har gjort sannolikt att du skulle vara i avsaknad av manligt nätverk vid ett återvändande till hemlandet.

Efter att Migrationsverket bedömt att sökanden inte kunde beviljas asyl gick verket vidare till frågan om det fanns ett relevant internflyktalternativ för sökanden. Detta trots bedömningen att kvinnan saknade skyddsbehov, vilket i praktiken betyder att hon ansågs kunna utvisas till sin hemregion utan att riskera att där utsättas för skyddsgrundande behandling. Migrationsverket fann att internflykt till den kurdstyrda regionen i Irak (KRI) var relevant i sökandens fall. Beträffande denna del anfördes följande:

Migrationsverket beaktar då att du förvisso uppgett att du inte förvärvsarbetat tidigare. Aktuell landinformation visar att många kristna förvisso möter svårigheter att komma in på arbetsmarknaden [...]. Samtidigt finns uppgifter om att ensamstående kvinnor ofta har lättare att erhålla jobb [...] eftersom kvinnor generellt anses mer pålitliga [...]. Det kan också finnas möjlighet för denna grupp att erhålla hjälp från kyrkor och rika kristna att hitta arbete och boende.

25 Migrationsverkets beslut, beteckningsnummer 10692288.

I den landinformation som Migrationsverket hänvisade till i beslutet framgår att det är mycket svårt för kvinnor utan familjenätverk att få anställning i KRI och att den generella svårigheten för internflyktingar som inte har kunskaper i det kurdiska språket har lett till att många, särskilt kristna internflyktingar, har lämnat KRI och sökt skydd utanför landet. Det anges även att ensamstående kvinnor inte får hyra bostad.²⁶ Migrationsverket tillämpade således landinformationen på ett selektivt sätt till nackdel för sökanden.

I ett avgörande ansåg migrationsdomstolen att sökandens fruktan för förföljelse på grund av kön var välgrundad och att det inte fanns något relevant och rimligt internflyktalternativ för henne i hemlandet, varför överklagandet bifölls.²⁷ Sökanden, en kvinna från Somalia, hade i Sverige inlett en relation och fått barn med en somalisk man. Mannen hade inte beviljats uppehållstillstånd i Sverige och Migrationsverket hade därför anfört att sökanden vid ett framtida återvändande till Somalia skulle ha tillgång till ett manligt nätverk. Enligt sökanden var relationen skakig, varför domstolen bedömde att det skulle vara spekulativt att utgå från ett eventuellt stöd från mannen. Beträffande denna del anförde domstolen följande:

Med hänsyn till den extremt utsatta situationen för en ensam kvinna och ett litet barn i Somalia kan det inte anses finnas något relevant och rimligt internflyktsalternativ i Somalia.

I ett annat avgörande uttalade migrationsdomstolen att det är skyddsgrundande att vara utan manligt nätverk i Irak om sökanden också tillhör en minoritetsgrupp.²⁸ Domstolen bedömde att sökandena inte hade några individuella skäl för att beviljas uppehållstillstånd som skyddsbehövande. Trots detta anfördes beträffande sökandenas tillgång till manligt nätverk följande:

Det råder alltså oklarhet i frågan om [X] och [Y] har något manligt nätverk vid ett återvändande till hemprovinsen. Brist på manligt nätverk får i sig anses skyddsgrundande för kvinnor som tillhör etniska och religiösa minoriteter i södra och centrala Irak.

²⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Iraq*, 2012, pp. 51-52.

²⁷ Förvaltningsrätten i Göteborg, Migrationsdomstolen, mål nr UM 5004-13, 2014-03-31.

²⁸ Förvaltningsrätten i Stockholm, Migrationsdomstolen, mål nr UM 9841-13 och 9848-13, 2014-05-13.

Domstolen bedömde att det var oklart om sökandena, som båda tillhörde en minoritetsgrupp, hade tillgång till manligt nätverk. Domstolens slutsats blev därför att det även var oklart om sökandena var skyddsbehövande. Vid bedömningen av sökandens möjligheter till internflykt konstaterade domstolen att ena sökanden var utbildad och hade erfarenhet av att ha arbetat som lärare i hemlandet och att den andra sökanden var utbildad motsvarade gymnasienivå i Irak. De ansågs därför ha rimlig möjlighet att etablera sig och försörja sig i KRI.²⁹ Domstolen anförde i denna del:

Sammanfattningsvis anser domstolen att [X] och [Y], om de skulle sakna manligt nätverk i hemprovinsen, i stället kan bosätta sig i KRI. De uppfyller därför inte förutsättningarna för att få skydd i Sverige och kan inte beviljas uppehållstillstånd som skyddsbehövande [...].

Det är en internationellt vedertagen princip att den asylsökande har bevisbördan för att hon är skyddsbehövande.³⁰ Enligt förarbeten till utlänningslagen ska sökanden göra sitt behov av internationellt skydd sannolikt.³¹ Om det finns uppgifter som inte låter sig bevisas, tillämpas inom flyktingrätten en bevislätnadsregel till förmån för den asylsökande. Domstolen ansvarar enligt officialprincipen för att ärenden blir tillräckligt utredda. Omständigheten huruvida sökandena hade tillgång till manligt nätverk var avgörande för skyddsbedömningsbedömningen. Trots detta lät domstolen omständigheten förbli oklar, och utredde tillgängligheten av internflyktalternativ som en del av skyddsbedömningen. Det kan ifrågasättas varför domstolen inte valde att lösa problemet genom att godta det som sökandena uppgett angående avsaknaden av manligt nätverk och lägga deras berättelse till grund för bedömningen. Att avsaknaden av manligt nätverk inte lät sig bevisas borde ha föranlett att domstolen tillämpade bevislätnadsregeln till förmån för sökandena.³²

I ett tredje avgörande bedömde Migrationsdomstolen att en kristen irakisk kvinna inte hade individuella skyddsskäl för att beviljas uppehållstillstånd.³³ Domstolen bedömde dock att sökandens sammantagna situation som kristen,

29 Sökandena var inte kurder och saknade kunskaper i det kurdiska språket. De hade även anført att de saknade kontakter och försörjningsmöjligheter i den utpekade regionen.

30 UNHCR:s handbok, 1996, p. 196.

31 Prop. 2009/10:31 s. 127.

32 I det aktuella fallet hade domstolen inte ifrågasatt sökandenas trovärdighet eller rimligheten i deras asylberättelse, varför bevislätnadsregeln borde ha tillämpats. Se vidare Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan, *Utlänningslagen: med kommentarer*, 10 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2014, kommentaren till 4 kap. 1 § under rubriken Bevislätnadsregeln.

33 Förvaltningsrätten i Malmö, Migrationsdomstolen, mål nr UM 4100-14, 2014-11-13.

ensamstående kvinna utan manligt nätverk, som inte varit i hemlandet de senaste tre åren, var sådan att hon uppfyllde förutsättningarna för att beviljas uppehållstillstånd som flykting.

Kön är en förföljelsegrund som, fristående från övriga grunder, ska kunna grunda rätt till uppehållstillstånd. I flera av fallen har kvinnans tillgång till eller avsaknad av manligt nätverk påverkat Migrationsverkets eller domstolarnas bedömning av hennes skyddsbehov.³⁴ Utifrån de ovan anförda fallen framstår det som att kvinnor med manligt nätverk har svårare att beviljas uppehållstillstånd än kvinnor som saknar detsamma. Det är dock viktigt att rättstillämparen inte betraktar tillgång till manligt nätverk som annat än stöd från sökandens familj. Manligt nätverk kan aldrig ersätta det skydd som inte tillhandahålls av en statlig myndighet.

Efter att ha granskat besluten och domarna är min uppfattning att könsrelaterad förföljelse i många fall inte ensamt bedöms vara en tillräcklig skyddsgrund. Kvinnan anses istället vara en *ensam kvinna utan manligt nätverk*, en *kvinna* som tillhör en *minoritetsgrupp* eller en *kvinna* som beviljas uppehållstillstånd på grund av att det föreligger *andra synnerligen ömmande omständigheter*. Kvinnor i Afghanistan, Irak och Somalia utsätts för könsrelaterad förföljelse därför att de är *kvinnor* i starkt patriarkala och konflikt-drabbade samhällen där de inte har tillgång till myndighetsskydd, och inte för att de är *kvinnor som saknar manligt nätverk*. Att det innebär en förhöjd risk att utsättas för skyddsgrundande angrepp för kvinnor som saknar manligt nätverk må vara fallet, men att betrakta risken för könsrelaterad förföljelse som en direkt följd av avsaknaden av manligt nätverk leder till att sökanden först måste göra sannolikt att hon saknar manligt nätverk, för att sedan kunna göra gällande sitt skyddsbehov på grund av kön.

2.2 STÖD ELLER SKYDD – SKILLNADEN MELLAN MANLIGT NÄTVERK OCH MYNDIGHETSSKYDD

Att tillgång till manligt nätverk utgör ett stöd för kvinnan som bland annat förbättrar hennes möjligheter till försörjning, överlevnad och säkerhet framgår tydligt av landinformationen för de studerade länderna. Däremot framgår inte att tillgång till manligt nätverk skulle innebära att kvinnan är skyddad mot svårigheter, utsatthet och risker. Av landinformationen som utfärdats av UNHCR beträffande Afghanistan och Irak framhålls att kvinnor utan

³⁴ Se bl.a. ovan refererade fall: Migrationsdomstolen i Stockholm mål nr UM 9841-13 och 9848-13, 2014-05-13, Migrationsverkets beslut från den 31 januari 2014, Migrationsverkets beslut från den 17 oktober 2014, Migrationsdomstolen i Malmö mål nr UM 4100-14 (2014-11-13).

male support är särskilt utsatta.³⁵ Att *support*, det engelska ordet för stöd, skulle innebära skydd, framgår dock inte. I några av de studerade besluten tycks Migrationsverkets inställning vara att risken för att utsättas för förföljelse står i direkt relation till kvinnans tillgång till manligt nätverk. Sökanden riskerar därmed att bli nekad flyktingstatus på grund av att hon har tillgång till manligt nätverk. Enligt UNHCR:s landinformation ska särskild hänsyn tas till den särskilda risk som ensamstående kvinnor utan manligt nätverk löper, men det framgår inte att det skulle vara en avgörande faktor för om kvinnan kan anses vara skyddsbehövande eller inte. Efter att ha studerat ett urval av beslut och domar framstår utgångspunkten vara att en kvinna med manligt nätverk ska behöva finna sig i att hon endast är skyddad mot förföljelse på grund av kön så länge hon har tillgång till det utpekade manliga nätverket. Skulle hon förlora tillgången till sitt manliga nätverk är risken stor att hon utsätts för skyddsgrundande behandling. En systerson, bror, far eller make är i dessa fall en börda för en sökande som åberopat att hon riskerar att utsättas för könsrelaterad förföljelse.

Det finns inte någon entydig definition inom asylrätten av vad *skydd* innebär, men klart är att skydd undan förföljelse och annan skyddsgrundande behandling måste erbjudas av sökandens hemstat för att det ska anses vara godtagbart.³⁶ Genom att avfärda det sökanden åberopat som förföljelse och bedöma de individuella skyddsskälerna som otillräckliga undgår Migrationsverket och domstolarna att bedöma tillgängligheten av myndighetsskydd. I flera beslut har tillgång till manligt nätverk varit avgörande för om internflykt har ansetts vara rimligt och relevant, utan att något resonemang förts kring tillgången till myndighetsskydd på platsen för internflykt. Att rekvisitet myndighetsskydd inte tas upp i de beslut där Migrationsverket konstaterat att sökanden har en välgrundad fruktan för förföljelse är beklagligt, särskilt när det av tillgänglig landinformation tydligt går att utläsa att det inte finns något generellt godtagbart myndighetsskydd för kvinnor i något av de berörda länderna.³⁷ Det hade

35 UNHCR, *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Iraq*, 2012, s. 34 f, UNHCR, *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan*, 2013, s. 55 f.

36 Enligt Migrationsverkets rättsliga ställningstagande angående vad som utgör ett godtagbart myndighetsskydd kan skydd ges av staten eller av parter eller organisationer som kontrollerar staten eller en betydande del av statens territorium, se Migrationsverket (SR 01/2015), s. 6.

37 Se bl.a. United Kingdom: Home Office, *Country Information and Guidance: Women fearing gender-based harm / violence, Somalia*, 2015, p. 1.2.14., UNHCR, *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Iraq*, 2012, s. 34, UNHCR, *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan*, 2013, s. 23. Detta framgår även av Migrationsverkets rättsliga ställningstaganden, se bl.a. Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående situationen i Somalia SR 10/2015*, Lifos dokument-

därmed varit tämligen enkelt för Migrationsverket att komma till slutsatsen att sökanden inte hade tillgång till myndighetsskydd vare sig på sin hemort eller i andra delar av hemlandet. Verket har istället valt att grunda sina bedömningar av om internflykt är möjligt på kvinnans eventuella tillgång till manligt nätverk, trots att bristande myndighetsskydd för kvinnor i en del av ett land bör ses som en indikation på att staten sannolikt inte heller kan eller vill erbjuda skydd till kvinnor på någon annan plats i landet.³⁸ Migrationsverket och migrationsdomstolarna bör ta följande frågor i beaktande vid bedömningen av internflyktalternativet i varje enskilt fall:

1. Kan *myndigheterna* på den föreslagna platsen för internflykt ge den asylsökande ett meningsfullt skydd mot den identifierade risken för förföljelse?
2. Är den föreslagna platsen för internt skydd *fri från andra risker* för förföljelse?
3. Är de lokala förhållandena på den föreslagna platsen för internt skydd sådana att de når upp till miniminivån av kriteriet *skydd*?

Det finns anledning att rikta kritik mot att Migrationsverket och domstolarna inkluderar frågan om internflykt i den ursprungliga skyddsbedömningen. Eftersom bedömningen av eventuellt internflyktalternativ bygger på att det finns en välgrundad fruktan för förföljelse i åtminstone ett område i sökandens hemland, är presumtionen att sökanden har rätt till flyktingstatus i asyllandet. För att presumtionen ska brytas måste asyllandet visa att det finns ett relevant och rimligt internflyktalternativ i sökandens ursprungsland, vilket inte påverkas av förekomsten av en manlig släkting någon annanstans i landet. Ett manligt nätverk har visserligen betydelse för rimlighetsbedömningen av ett internflyktalternativ. Om däremot internflykt till den utpekade platsen inte bedöms vara ett alternativ, därför att det där inte erbjuds något effektivt myndighetsskydd, är en rimlighetsbedömning av internflyktalternativet överflödig.

nummer 34359, s. 6 f., Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående situationen i Irak RCI 16/2014*, Lifos dokumentnummer 33359, s. 5, Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående säkerhetsläget i Afghanistan RCI 24/2015*, Lifos dokumentnummer 34909, s. 7.

38 Council of Europe: Parliamentary Assembly, *Gender-Related Claims for Asylum*, 2010, Doc. 12350, p. 10, p. 22.

2.3 MANLIGT NÄTVERK URHOLKAR SKYDDSBEHOVSBEDÖMNINGEN

Det anges i flera av de studerade besluten och domarna att kvinnor utgör en särskilt utsatt grupp, i synnerhet när tillgång till manligt nätverk saknas.³⁹ Däremot problematiseras inte frågan vad det innebär att vara en del av den särskilt utsatta grupp – som kvinnor i dessa länder utgör – eller på vilket sätt kvinnans tillgång till manligt nätverk skulle eliminera risken att utsättas för framtida skyddsgrundande behandling. Det är viktigt att beakta att ensamstående kvinnor utan manligt nätverk möter särskilda svårigheter, som är relaterade till att kvinnor är mer utsatta i ett starkt patriarkalt samhälle på grund av att de rättsligt och socialt har en underordnad roll jämfört med män. Av detta följer dock inte att kvinnor som har tillgång till manligt nätverk är befriade från dessa svårigheter.

Manligt nätverk får framförallt betydelse när övriga omständigheter som sökanden åberopat inte anses vara tillräckliga för att grunda rätt till uppehållstillstånd som skyddsbehövande.⁴⁰ Det är problematiskt att Migrationsverket och migrationsdomstolarna inte i tillräcklig utsträckning beaktar rådande könsnormer i sökandenas hemländer vid bedömningen av de asylskäl som sökandena åberopat. Samtidigt som verket och domstolarna i majoriteten av fallen hänvisar till landinformation som framhåller kvinnors utsatta situation, tenderar sökandenas asylskäl att bedömas som otillräckliga för att grunda skyddsbehov. När Migrationsverket och domstolarna *har* beaktat könsmaktstrukturer i sökandens hemland, har sökandens fruktan för förföljelse på grund av kön kunnat konstateras utan svårighet. Sökandens fruktan har även ansetts vara välgrundad med beaktande av att samhällsstrukturerna i hemlandet styr kvinnans möjligheter att erhålla skydd.

Då kvinnors asylskäl ofta baseras på förföljelse inom den privata sfären, kan det ifrågasättas varför manligt nätverk bedöms utgöra skydd för sökanden, i synnerhet då tillgänglig landinformation visar att könsrelaterat våld inte sällan förövas i hemmet av manliga släktingar.⁴¹ Det påstådda skyddet är dessutom beroende av att tillgången till manligt nätverk är bestående för sökanden, något som varken Migrationsverket eller migrationsdomstolarna har resonerat kring i de studerade besluten och domarna. Verket och domstolarnas bedömningar

39 Se bl.a. ovan refererade fall: Migrationsverkets beslut från den 17 december 2014, Migrationsverkets beslut 10692288, Migrationsverkets beslut från den 17 oktober 2014 och Migrationsdomstolen mål nr UM 5004-13.

40 Se bl.a. ovan refererade fall: Migrationsverkets beslut 10692288, Migrationsdomstolen mål nr UM 9841-13 och 9848-13, Migrationsdomstolen mål nr UM 4100-14.

41 Se hänvisningar till landinformation i not 37. Av landinformationen framgår exempelvis att våld och övergrepp i hemmet är mycket vanligt i Somalia och att det där råder utbredd straffrihet.

upprätthåller i dessa fall den underordnade ställning som sökandena har i sina hemländer och godkänner att det är tillräckligt att kvinnan endast har tillgång till rättvisa och säkerhet om hon har en man inom sin familj som är villig att föra hennes talan. Det är problematiskt att kvinnans behov av skydd inte frikopplas från det stöd som ett manligt nätverk kan utgöra, eftersom kvinnan därigenom inte ses som en individ som har rättigheter oberoende av om hon har tillgång till manligt nätverk.

3. EN OJÄMLIK FLYKTINGDEFINITION

Normer kring kön och könsroller har resulterat i att flyktingdefinitionen länge tolkats utifrån föreställningar om heterosexuella män och de kränkningar som de historiskt sett har utsatts för.⁴² Kvinnors asylskäl avviker regelmässigt från denna norm, och kvinnor har därför inte getts samma förutsättningar till flyktingstatus som män.⁴³ Genom att inte i tillräckligt hög grad koppla de övergrepp som kvinnor riskerar att utsättas för till de könsmaktstrukturer som råder i kvinnornas hemländer blir förföljelsegrunden kön svårtillämpad. Det är poänglöst att erkänna kön som en förföljelsegrund om inte de trakasserier och övergrepp som kvinnor riskerar att utsättas för på grund av sin könstillhörighet anses utgöra förföljelse. Den nuvarande tolkningen av manligt nätverks betydelse för kvinnor i nämnda länder leder till att kvinnor utan manligt nätverk ses som skyddsbehövande *på grund av avsaknaden av manligt nätverk* och inte på den grunden att de tillhör en särskilt utsatt grupp. Det är könstillhörighet, inte avsaknad av manligt nätverk, som är den rättsliga förföljelsegrunden. Rättstillämparen erkänner i de studerade fallen, med all rätt, den särskilda utsatthet som kvinnor utan manligt nätverk utstår, men bedömer att utsattheten beror på kvinnornas avsaknad av manligt nätverk och inte på deras könstillhörighet.

Att det råder starkt kvinnoförtryck i dessa länder framgår direkt av tillgänglig landinformation, men kvinnoförtryck och könsdiskriminering bedöms i sig inte leda till skyddsbehov i de studerade fallen. Det är dock kvinnoförtryck och könsdiskriminering som resulterar i att manligt nätverk får sådan avgörande betydelse för kvinnors överlevnad och skyddsbehov. Att avsaknaden av manligt nätverk, som Migrationsverket angett i beslut och ställningstaganden, direkt kan relateras till den risk för övergrepp som kvinnor utstår, borde kunna tolkas såsom att en *kvinn*a – om hon skulle välja att leva ett självständigt liv avskilt från manliga släktingar – riskerar att utsättas för skyddsgrundande behandling på grund av att hon är kvinna. Den asylsökande kvinnan behandlas dock

42 Bexelius, Maria, *Asylrätt, kön och politik: en handbok för jämställdhet och kvinnors rättigheter*, 2 u., Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, Stockholm, 2008, s. 16.

43 UNHCR, *GIP: Gender-Related Persecution*, 2002, p. II.A.5.

inte som en individ med rätt att välja bort sitt beroende av manligt nätverk, utan Migrationsverket och migrationsdomstolarna accepterar könsmaktsstrukturerna i kvinnornas hemländer och godkänner därigenom desamma. Det bör inte vara tillräckligt att Migrationsverket och domstolarna hänvisar till landinformation som framhåller att kvinnor är särskilt utsatta, om de inte också tar ställning till det som framgår av landinformationen i relation till det som sökanden har åberopat till stöd för sin ansökan eller talan.

Avsaknad av myndighetsskydd utgör en integrerad del av flyktingdefinitionen i såväl utlänningslagen som flyktingkonventionen. I de studerade fallen behandlar Migrationsverket och migrationsdomstolarna manligt nätverk som ett extra kriterium för flyktingstatus – där kvinnan måste göra avsaknaden av ett sådant nätverk sannolik för att betraktas som skyddsbehövande – utan att frågan om myndighetsskydd först berörs. I samband med bedömningen om tillgängligt myndighetsskydd i fall av könsrelaterad förföljelse är det viktigt att beakta att inrotade kulturella, sociala eller religiösa faktorer i vissa fall gör det meningslöst att ens söka statligt skydd. Statliga tjänstemän i den sökandes hemland kan bedöma att exempelvis våld mot kvinnor i hemmet är en privat angelägenhet, vilket medför att en statlig intervention vore olämplig. Detta innebär dock inte att det är fritt fram för rättstillämparen i asyllandet att bortse från det lagstadgade kravet på myndighetsskydd och införa ett nytt krav – manligt nätverk – i dess ställe. Att göra bedömningen att manligt nätverk är tillräckligt för att skydda mot förföljelse strider mot såväl den internationella flyktingrätten som den nationella lagstiftningen på området. 🙏🙏